

Åtgärdsplan för giftsmart förskola

Reglemente

Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy

Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan

Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan

Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje

Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Barn- och utbildningsnämnden

Datum: 2017-03-15, § 68

Dokumentet gäller från: 2017-03-15

Dokumentet gäller för: Kommunstyrelsen och kommunens nämnder och utskott

Dokumentansvarig: Barn- och utbildningsförvaltningen

Innehåll

Bakgrund	4
Åtgärder	5
Leksaker	5
Inredning	5
Kost och kök	6
Hygien och städning	6
Sortera	7
Upphandling	7
Information och utbildning	7
Tillsyn och egenkontroll	8
Reparation, ombyggnad och nybyggnad	8
Organisation och ansvar	9
Riskanalys	9
Tidplan	9
Budgetering	9
Ansvarig	9
Uppföljning Planen följs upp en gång om året i samband med egenkontrollen.	9
Länkar	10

Bakgrund

Åtgärdsplan för giftsmart förskola ska bidra till att minska gifter som våra barn utsätts för på våra förskolor. Barn och ungdomar är mer känsliga för kemikalier och miljögifter än vad vuxna är. Miljögifter sprids från vardagsprodukter såsom leksaker, möbler, golv och kläder. Att minska mängden farliga kemikalier är viktigt utifrån risken för den så kallade cocktaileffekten, som innebär att även om varje enskilt ämne inte överstiger tillåtna gränsvärden så kan de tillsammans få en mycket större effekt. Arbetet med giftsmart förskola är långsiktigt och vissa åtgärder är enkla att utföra och innebär inga större kostnader, det handlar om att göra smarta val i vardagen. Andra åtgärder är av större art och kan innebära en del kostnader.

Åtgärdsplanen följs upp varje år i Egenkontrollen på varje enhet. Åtgärdsplanen utgår från Värnamo kommuns mål samt barn- och utbildningsförvaltningens delmål, att alla skolor och förskolor aktivt ska arbeta med hållbar utveckling. Alla förskolor i Värnamo kommun drivs inte av kommunen och även om åtgärderna i åtgärdsplanen endast gäller de kommunala förskolorna, får de fristående förskolorna ta del av åtgärdsplanen med rekommendation att följa den.

Åtgärdsplanen grundar sig i inventeringen av giftsmarta miljöer, som har genomförts av miljöinspektören, Miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen i Värnamo kommun. Åtgärdsplanen ska innehålla tydliga och tidsatta åtgärder med tydlig struktur kring vem som är ansvarig. På sikt innebär detta att alla barn i Värnamo kommun får en bättre förskolemiljö.

Värnamo kommuns arbete med giftsmart förskola har pågått under en längre tid. Redan 2012 inkom motionen ”Ge barnen en giftfri vardag (Dnr. 2012.126)”, som bl.a. föreslog att alla förskolor i Värnamo kommun skulle giftsaneras genom att kartlägga kemikalieanvändningen och fasa ut det som var farligt. Motionen gick till barn- och utbildningsnämnden som under 2013 svarade att enheternas årliga miljöplaner skulle kompletteras med mål och beslut ”som innebär att samtliga förskolor ska inventeras med avseende på miljögifter och att det inom ramen för miljöplanen ska upprättas en åtgärdsplan för ersättning av miljöfarliga produkter. I detta arbete ska förvaltningen stötta enheterna och vid behov upprätta förvaltningsövergripande åtgärdsplaner”. Kommunfullmäktige beslutade att bifalla motionen 2014 och en förstudie genomfördes då på fyra förskolor – Borgen, Getingen, Linden och Nylund för att få en lägesbild av hur kemikaliesituationen såg ut i Värnamo kommuns förskolor. En inventering gjordes och en rad rekommendationer för fortsatt arbete med giftsmart miljö upprättades.

I och med förstudien lyftes ”Giftfri förskola” in i kommunens övergripande miljöprogram som en åtgärd för barn- och utbildningsförvaltningen med genomförande under 2015-2016, baserat på förstudiens sammanfattande rekommendationer.

2015 inkom Länsstyrelsens remiss om ”[Hälsans miljömål, åtgärdsprogram 2016-2020](#)” där ”Kemikalier i förskolan” föreslogs som ett sätt för alla Jönköpings läns kommuner att bidra till uppfyllandet av det nationella miljömålet Giftfri miljö. Värnamo svarade jakande till antagandet av åtgärden, vilken innebär dels krav på kompetensutveckling för all förskolepersonal, att alla förskolor inventeras och att en långsiktig plan tas fram för ”hur arbetet ska bedrivas för att minska farliga kemikalier i förskolorna”.

Åtgärder

Aktiviteter för att nå målet, en giftsmart förskola, redovisas i denna åtgärdsplan. De går ut på att sortera, rensa, fasa ut samt tänka långsiktigt vid nya inköp. Verksamheterna behöver bli medvetna om de giftsmarta val de kan göra i vardagen. Dokumentet är förvaltnings-övergripande.

Följande åtgärder ska genomföras vid kommunala förskolor i Värnamo kommun:

Leksaker

Kemikaliekraven har skärpts de senaste åren och sedan ny lagstiftning inom EU trädde i kraft år 2007, får inte leksaker som innehåller PVC eller andra plaster som är tillverkade före år 2007 säljas. Utklädningskläder är något som ofta finns på förskolorna och som kan innehålla hälsoskadliga ämnen. Konstskinn kan innehålla både PVC-plast med ftalater och ibland bly. Gamla smycken och bijouterier, framförallt de som känns tunga, kan innehålla hälsoskadligt bly och kadmium och de kan även innehålla allergiframkallande nickel. Gammal elektronik förekommer på förskolor i form av mobiltelefoner, kameror, datorer, elvisp och annan elektronisk utrustning. Elektronik innehåller hälsoskadliga ämnen och det kan finnas bromerade flamskyddsmedel i plasthölje och kretskort, bly i lödpunkter och ofta finns skadliga ämnen i elkablar, därför är dessa inte bra att använda som leksaker. Lika viktigt som det är att kommunens förskolor blir giftsmarta, är det också viktigt att de giftiga leksakerna tas om hand på ett miljöriktigt sätt samt att förskolor framöver inte tar emot gammal elektronik eller leksaker.

Åtgärder:

Sortera bort:

- mjuka plaster som är tillverkade utanför EU
- plastleksaker som är tillverkade före år 2007
- klubbiga eller hala plastleksaker (kemikalieleckage kan uppstå)
- plastleksaker som luktar (kan vara allergiframkallande)
- utklädningskläder, bälten, smycken och andra icke-leksaker
- gammal elektronik
- färger och hobbymaterial och välj miljö- och hälsovänliga alternativ
- Se över skapandematerial

Ansvarig: förskolechef

Tidsplan: 30 juni 2017

Inredning

Studier har visat att mycket av den äldre inredning som vi har i våra förskolemiljöer kan innehålla skadliga ämnen som sprids till omgivande luft och fastnar i damm, vilket vi inandas. Gamla soffor, mattor, lekkuddar, madrasser och skumgummi kan innehålla någon av de förbjudna sorterna av bromerande flamskyddsmedel och därför behöver äldre inredning ses över och fasas ut. Vid utfasningen är det av största vikt att miljöfarlig inredning sorteras utifrån Värnamo kommuns miljöpolicy.

Åtgärder:

- Varje förskola ska utse en inköpsansvarig.

- Vid nyinköp ska upphandlingsförvaltningens avtal följas och miljömärkta produkter köpas in.
- Rensa bland:
 - Lekkuddar och madrasser av skumgummi
 - Äldre soffor som innehåller hälsoskadliga flamskyddsmedel
 - Förvaring av plast som inte är PVC-fri
 - Fasa ut äldre sovmandrasser

Ansvarig: förskolechef

Tidsplan: 30 juni 2018

Kost och kök

Det har kommit flera rapporter som visar på negativa effekter av kemikalieexponeringen på individnivå men det ger också stora kostnader på samhällsnivå. Enligt Naturskyddsföreningen har Kemikalieinspektionen beräknat kostnaden för bl.a. benfrakturer kopplade till höga halter kadmium i maten till 4 miljarder kronor per år. Liknande kostnader har också presenterats för njurskador som kadmium orsakat. Man bör därför se över vilka kemikalier som finns i den livsmedel som serveras på våra förskolor.

Vid matlagning och servering bör plastredskap undvikas eftersom detta i kombination med värme kan läcka platskemikalier till mat. Konservburkar kan innehålla ämnen som är hormonstörande och bör därför undvikas och andra förpackningsalternativ väljas. Ekologisk mat innehåller mindre rester av bekämpningsmedel och kemikalier därför bör vi stäva mot ett ökat inköp av ekologiska produkter.

Åtgärder:

- Byt ut plastallrikar, plastmuggar, plasttillbringare, plastbestick och andra förvaringskärl till godkänt material där så är möjligt
- Maxa mängden ekologisk mat och kompetensutveckla personal så detta inte medför onödigt stora kostnadsökningar.
- Säkerställ att livsmedelsleverantörer levererar produkter i giftfria förpackningar så långt det är möjligt.
- Undvik vinylhandskar
- Sortera sopor och avfall rätt

Ansvarig: förskolechef. (kostchef kan ha en rådgivande funktion)

Tidsplan: Vid varje inköp 2017

Hygien och städning

Enligt de städavtal barn- och utbildningsförvaltningen har med tekniska förvaltningen samt serviceförvaltningen har barn- och utbildningsförvaltningen specificerat att endast miljömärkta städkemikalier ska användas på förskolorna. Om detta inte efterföljs meddelas respektive förskolechef som sedan tar kontakt med städorganisationens chef. Endast miljömärkta städ- och hygienprodukter ska användas vid städning m.m som görs av den egna verksamheten. Det gäller även tvättmedel och sköljmedel om det används.

Kemikalier ska förvaras ur räckhåll för barnen. Alla kemikalier ska ha en kemikalieförteckning. Säkerhetsdatablad finns tillgängliga i beställningssystemet. Onödiga kemikalier ska rensas bort.

Det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning där det framgår vad städorganisationen respektive verksamhet ska göra. Det är förskolechef eller delegerad persons ansvar att se till att lokalerna och inventarierna är rena och välsköta. Rutinerna finns i dokumentet ”Egenkontroll”.

Alla textilier ska tvättas före de används, det gäller även kuddar och mjukdjur. Detta för att undvika rester av kemikalier från tillverkningen som försvinner vid tvätt. Textilier ska tvättas regelbundet eftersom damm binder skadliga ämnen.

Åtgärder:

- Tydlig rutinbeskrivning och ansvarsfördelning
- Säkerställ att endast miljömärkta och parfymfria städkemikalier används på förskolorna.
- Säkerställ att kemikalier förvaras utom räckhåll för barn.
- Att tvätta händerna när barnen varit ute, vid toalettbesök och innan måltid.
- Skriftliga och väl synliga rutiner vid blöjbyte och toalettbesök
- Undvik vinylhandskar
- Följa Värnamo kommuns dokument ”städuppdrag”

Ansvarig: Förskolechef samt Tekniska förvaltningen och Serviceförvaltningen inom ramen för respektive avtal

Tidsplan: 2017

Sortera

Sopor kan innehålla både farliga ämnen men också värdefulla ämnen. Genom att sortera sopor kan de omhändertas på ett säkert sätt och det mesta kan återvinnas. Sopsortering är en del av EU:s plan för hur vi ska hantera vårt avfall så att miljö och människor inte kommer till skada. Genom att vi sorterar sopor i våra verksamheter ökar materialåtervinningen och gifter sprids inte i onödan i vår miljö.

Åtgärder:

- Lämna utsorterat material till återvinningen. Däck, byggmaterial, elektronik m.m ska återvinnas och omhändertagande på återvinningscentral.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Rutiner 2017

Upphandling

Upphandlingsförvaltningen tillsammans med verksamhetschef ska arbeta för att få en styrning redan vid upphandling så att endast kemikaliesmarta produkter finns i vår upphandlingar.

Åtgärder:

- Bredda utbudet och pressa priserna av ekologiska varor i upphandlingen.
- Upphandlingsförvaltningen och verksamhetschef för förskolan ska bilda en grupp för att underlätta val av giftsmarta varor vid inköp.
- Arbeta fram information och inköpstips till förskolor och personal som beställer.

Ansvarig: Verksamhetschef samt Upphandlingsavdelningen

Tidsplan: löpande

Information och utbildning

Informationen ska spridas till berörd verksamhet. Det är viktigt att de som är berörda av åtgärdsplanen får information och utbildning. Utbildningen kommer att ske digitalt bl.a. med en informativ PowerPoint.

Åtgärder:

- Organisera för hur, när, av och till vem informationen och utbildningen ska förmedlas
- Miljö- och stadsbyggnadskontoret skapar ett informationsblad till vårdnadshavare som förskoleverksamheten sprider.
- Arbeta för att sprida information om skola för hållbar utveckling till alla förskolor.
- Använda utbildningsmaterial:
http://www.upphandlingsmyndigheten.se/utbildning_gf_personal/
<http://kemikaliesmartforskola.ghost.se/>

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: 2017

Tillsyn och egenkontroll

Denna åtgärdsplan ska följas upp årligen i det systematiska arbetsmiljöarbetet genom dokumentet ”Egenkontroll”.

Skolverket erbjuder utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. Utmärkelsen innebär att skolor och förskolor arbetar medvetet med frågor som rör hållbar utveckling. Det handlar om att integrera frågeställningar runt miljö, sociala och ekonomiska frågor, att göra barn och ungdomar delaktiga i läroprocessen och förbereda dem för framtiden.

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.97948!/AnsokanUtmarkelseHallbarUtvveckling4Feb2016.doc

Åtgärder:

- Utse en person på varje förskola som ansvarar för att egenkontrollen blir gjord
- Rapportera eventuella åtgärdsbehov till berörd förskolechef

Ansvarig: Pedagoger och förskolechef

Tidsplan: Följa årsrutiner

Reparation, ombyggnad och nybyggnad

När nya förskolor byggs ska de byggas av bra material och inredas på bästa sätt för att minimera miljögifterna redan från början. Vid reparationer ska miljöperspektivet beaktas.

Vid planering av förskolornas utegårdar, eller upprustning av befintliga, ska leverantörernas utbud ses över så att de bästa produkterna utifrån alla miljöaspekter beaktas.

Åtgärder:

- Arbeta efter styrdokumentet ”lokalstandard för förskolor Värnamo kommun”
- Miljöprogrammet för byggnader

Ansvarig: Tekniska förvaltningen, Barn- och utbildningsförvaltningen

Tidsplan: Vid varje reparation, ombyggnad och nybyggnad

Organisation och ansvar

Här beskrivs ansvarsområde och omfattning. Struktur över ansvarsfördelning och organisation. Samarbeten och avgränsningar i dessa. Dela in i lämpliga stycken.

Riskanalys

Risker kan finnas att vi ej uppnår planens syfte inom befintlig budget.

Tidplan

Se respektive åtgärd.

Budgetering

Åtgärderna ska genomföras inom befintlig budget.

Ansvarig

Se under respektive område.

Uppföljning

Planen följs upp en gång om året i samband med egenkontrollen.

Länkar

Kemikalieinspektionen

www.kemi.se

Naturskyddsföreningens hemsida om Giftfri förskola:

www.naturskyddsforeningen.se/giftfriforskola

Sorteringsguide

www.varnamo.se

Svanen miljömärkning:

www.svanen.se

Upphandlingsmyndigheten:

www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/giftfri-forskola/

Folksam's Byggmiljöguide om giftfritt byggande:

www.folksam.se/testergodarad/byggaochrenovera/byggmiljoguiden